

ENVIRONMENTÁLNE CHARAKTERISTIKY PRE ZELENÉ VEREJNÉ OBSTARÁVANIE PRODUKTOV

ANDREA NEUPAUEROVÁ – JOZEF ČERNECKÝ

ENVIRONMENTAL PERFORMANCE FOR GREEN PUBLIC PROCUREMENT OF PRODUCTS

ABSTRAKT

Environmentálne charakteristiky pre zelené verejné obstarávanie boli vytvorené za účelom jednotnej a transparentnej realizácie zeleného verejného obstarávania, ako aj za účelom jednotného monitorovania dosiahnutej úrovne v Európskom spoločenstve. Príspevok sa zaoberá environmentálnymi charakteristikami stanovenými pre skupiny produktov v rámci zeleného verejného obstarávania.

Kľúčové slová: environmentálne charakteristiky, produkty, zelené verejné obstarávanie

ABSTRACT

Environmental performance for green public procurement was created for the purpose of transparent realization and achieved level monitoring of green public procurement in European community. The paper deals with environmental performance for products parties within green public procurement.

Key words: environmental performance, products, green public procurement

ÚVOD

Zelené verejné obstarávanie (**Green Public Procurement - GPP**) predstavuje spôsob, ktorým verejné orgány integrujú environmentálne charakteristiky do postupov verejného obstarávania. Zahŕňa nákup energeticky úsporných počítačov a budov, kancelárskeho zariadenia vyrobeného z dreva spracovaného environmentálne udržateľným spôsobom, recyklovateľného papiera, automobilov s elektrickým pohonom, environmentálne vhodnej verejnej dopravy, organickej stravy v jedálňach, elektrickej energie pochádzajúcej z obnoviteľných zdrojov alebo klimatizačných systémov zodpovedajúcich najnovším ekologickým riešeniam. V Európskom spoločenstve sú najväčšími spotrebiteľmi verejné orgány, ktorých náklady predstavujú približne 14 – 16 % hrubého domáceho produktu Európskej únie. Využitím svojej kúpnej sily na výber tovarov a služieb, ktoré súčasne berú ohľad na životné prostredie, môžu verejné organizácie výraznou mierou prispieť k trvalo udržateľnému rozvoju. Význam zeleného obstarávania spočíva predovšetkým v tom, že na trhu vytvára dopyt po environmentálne vhodných produktoch a tým podporuje ponuku týchto produktov. Zaradenie environmentálneho hľadiska do verejných zákaziek smeruje k motivácii výrobcov vyvíjať nové produkty a technológie s menšími negatívnymi vplyvmi na životné prostredie, ako aj k motivácii zavádzania systémov environmentálneho manažérstva [1].

Šiesty environmentálny akčný program, ktorý stanovuje plán environmentálnej činnosti Európskej únie na najbližších 10 rokov definuje štyri najdôležitejšie oblasti vyžadujúce okamžité kroky: klimatické zmeny, príroda a biodiverzita, riadenie zdrojov, životné prostredie a zdravie. Zvlášť veľkou výzvou je realizácia stratégie trvalo udržateľného rozvoja a šiesteho environmentálneho programu v rozšírenej únii. Možné spôsoby na dosiahnutie zámerov a dlhodobých cieľov uvedených v programe sú:

- podpora trvalo udržateľných spôsobov výroby a štruktúr spotreby efektívnym uplatňovaním princípov uvedených v programe s cieľom internalizovať tak negatívne, ako aj pozitívne vplyvy na životné prostredie prostredníctvom využívania zmesi nástrojov vrátane trhových a ekonomických nástrojov,
- podpora politiky zeleného verejného obstarávania, ktorá by umožnila zohľadnenie environmentálnych charakteristík a možnú integráciu environmentálneho životného cyklu vrátane výrobných fáz do metód verejného obstarávania pri súčasnom rešpektovaní pravidiel, týkajúcich sa hospodárskej súťaže a vnútorného trhu spolu s usmerneniami o najlepšej praxi.

V Správe Európskej komisie pre Radu a Európsky parlament "Integrovaná produktová politika", odporúča Európska komisia členským štátom EÚ aby spracovali verejne prístupné akčné plány pre environmentálnejšie zadávanie verejných zákaziek. Akčný plán environmentálnych technológií pre EÚ (ETAP) navrhuje podporu environmentálnych technológií prostredníctvom stanovenia požiadaviek založených na výkonnosti v postupoch verejného obstarávania [2]. Toto by mohlo viesť aj k inováciám v oblasti technológií, keďže nákupcovia alebo skupiny nákupcov by mohli formulovať technické špecifikácie, ktoré vyzývajú spoločnosť ísť nad rámec súčasných najlepších dostupných technológií. Jedným z kľúčových cieľov Obnovennej stratégie trvalo udržateľného rozvoja EÚ je podporovanie udržateľných modelov výroby a spotreby. V rámci toho je potrebné zabezpečiť dosiahnutie takej priemernej úrovne zeleného verejného obstarávania v EÚ do roku 2010, akú v súčasnosti dosahujú členské krajiny s najlepšimi výsledkami. Opatrenia k tomuto operačnému cieľu by mali zahŕňať Komisiou a členskými štátmi vypracovaný štrukturálny proces na vzájomné poskytovanie najlepších postupov a odbornosti v GPP, pričom bude zohľadnený potenciál podpory GPP na miestnych a regionálnych úrovniach. EK umožní pravidelné referenčné porovnávanie výsledkov v GPP v celej EÚ v súlade s metodikou posudzovania založenou na dohodnutých a objektívnych parametroch. Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v SR na roky 2005 - 2010 má za cieľ aj vytvorenie podmienok pre presadzovanie environmentálnej výrobkovej politiky zameraných na podporu zeleného obstarávania tovarov a služieb v rámci procesu verejného obstarávania. V príspevku sú popísané environmentálne charakteristiky zeleného verejného obstarávania stanovené pre skupiny produktov v SR a EÚ.

1 ZELENÉ VEREJNÉ OBSTARÁVANIE

Európska komisia schválila v roku 2008 Správu pre Európsky parlament a Radu, Európsky ekonomický a sociálny výbor a Regionálny výbor „Verejné obstarávanie pre lepšie životné prostredie“ pod označením COM(2008)400/2. Podrobnejší popis niektorých špecifických častí predmetného dokumentu je uvedený v Pracovnom dokumente SEC(2008)2126, ktorý obsahuje:

- *definíciu zeleného verejného obstarávania,*
- *popis spôsobu nastavovania environmentálnych kritérií v procese verejného obstarávania,*
- *nástroje environmentálnej politiky, ktoré poskytujú environmentálne kritériá a stanovujú percentuálny cieľ zelených zákaziek pre členské krajiny,*
- *spôsob monitorovania a hodnotenia dosiahnutej úrovne GPP v členských krajinách.*

Začiatky uplatňovania zeleného verejného obstarávania v praxi sú na Slovensku spájané s rokom 2001, kedy sa v rezorte životného prostredia medzi kritériá ponúk uchádzačov o verejné obstarávanie zaradili výrobky, ktoré majú právo používať značku Environmentálne vhodný výrobok (EVV) a pri priamom nákupe výrobkov na zabezpečenie prevádzky ministerstva a organizácií, ktorých bol zriaďovateľom, sa preferovali výrobky označené značkou EVV [1].

V súčasnom období možno v Slovenskej republike realizovať GPP podľa **zákona NR SR č. 25/2006 Z.z. o verejnom obstarávaní** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 282/2006 Z.z., zákona č. 102/2007 Z.z., zákona č. 232/2008 Z.z. a zákona č. 442/2008 Z.z. (v ďalších častiach len "zákon o verejnom obstarávaní"), ktorým sú v podmienkach SR implementované smernice Európskeho parlamentu a Rady o verejnom obstarávaní (Smernica 2004/18/ES a smernica 2004/17/ES). Verejný obstarávateľ môže GPP v praxi aplikovať na základe paragrafov § 28 ods. 1 písm. h), § 30, § 34 ods. 5, § 34 ods. 6 a § 35 ods. 3 zákona o verejnom obstarávaní. Ak sa ponuky vyhodnocujú na základe ekonomicky najvýhodnejšej ponuky, verejný obstarávateľ a obstarávateľ určí jednotlivé kritériá súvisiace s predmetom zákazky, ktorými sú najmä cena, technické vyhotovenie, funkčné charakteristiky, environmentálne charakteristiky, prevádzkové náklady, efektívnosť prevádzkových nákladov, pozáručný servis, technická pomoc a lehota dodania tovaru.

Na základe požiadaviek "Obnovenie stratégie trvalo udržateľného rozvoja v EÚ" a správ Európskej komisie "Integrovaná produktová politika" a "Implementácia akčného plánu environmentálnych technológií v roku 2004" bol vypracovaný **Národný akčný plán pre zelené verejné obstarávanie v SR na roky 2007-2010 (NAP GPP)**, ktorý bol v roku 2007 schválený vládou SR uznesením č. 944/2007. Strategickým cieľom NAP GPP je zlepšiť environmentálne správanie verejného sektora prostredníctvom zvýšenia úrovne uplatňovania zeleného verejného obstarávania za účelom dosiahnuť do roku 2010 jeho priemernú úroveň 50 % vytýčenú Európskou komisiou. Na dosiahnutie tohto cieľa boli v rámci NAP GPP stanovené aktivity, za ktoré zodpovedá MŽP SR v spolupráci so SAŽP SR a zamerané sú na:

- vytvorenie medzirezortnej pracovnej skupiny ako poradného orgánu MŽP SR,
- realizácia pilotného projektu GPP na regionálnej úrovni,
- poskytovanie podrobných informácií o výrobkoch, službách a technológiách na trhu s príslušnými technickými špecifikáciami verejným obstarávateľom a obstarávateľom,
- spracovávanie výsledkov procesov posudzovania a hodnotenia, získaných pri realizácii nástrojov environmentálneho manažérstva,
- spracovanie a vydanie metodickej príručky ku GPP v podmienkach SR,
- vzdelávanie verejných obstarávateľov, obstarávateľov a dodávateľov,
- vytvorenie účinného komunikačného a informačného systému pre GPP,
- vykonávanie pravidelného ročného monitorovania a hodnotenia úrovne a prínosu GPP v SR,
- sledovanie vývoja a spolupráca s členskými krajinami a zástupcami EK na jednotných postupoch hodnotenia úrovne GPP v EÚ.

2 EURÓPSKE ENVIRONMENTÁLNE CHARAKTERISTIKY PRE ZELENÉ VEREJNÉ OBSTARÁVANIE

Európska komisia vytvorila v roku 2008 príručku pre verejných obstarávateľov a obstarávateľov „**Training Toolkit for Green Public Procurement**“, ktorá obsahuje kľúčové a rozšírené environmentálne charakteristiky (kritériá) pre verejné obstarávanie v rámci 10 skupín produktov [3]:

1. *strava a stravovacie služby,*
2. *stavebné práce,*
3. *doprava a služby spojené s dopravou,*
4. *elektrická energia,*
5. *IT zariadenia,*
6. *textílie,*
7. *papier a tlačiarenské služby,*
8. *nábytok,*
9. *čistiace prostriedky a služby,*
10. *zdravotnícke zariadenie.*

Kľúčové environmentálne charakteristiky pre GPP sú zamerané na najvýznamnejšie environmentálne vplyvy a sú určené na použitie s minimálnou potrebou ďalšieho overovania alebo zvýšenia nákladov.

Rozšírené environmentálne charakteristiky pre GPP sú určené pre organizácie, ktoré majú záujem o nákup najlepších environmentálnych produktov dostupných na trhu. Využitie týchto charakteristík môže znamenať ďalšie administratívne úsilie, alebo určité zvýšenie nákladov v porovnaní s inými produktmi, ktoré plnia rovnakú funkciu [1].

Vo väzbe na podporu realizácie GPP boli jednotné environmentálne charakteristiky v roku 2009 preložené do všetkých jazykov členských krajín. Environmentálne charakteristiky pre 10 skupín produktov v slovenskom jazyku sú nasledovné: *kopírovací a grafický papier, kancelárske IT zariadenia, čistiace prostriedky a služby, doprava, stavebníctvo, elektrická energia, nábytok, textílie, záhradnícke produkty a služby, stravovacie služby a zásobovanie*. V súčasnom období prebiehajú konzultácie k návrhom environmentálnych charakteristík pre 10 nových skupín produktov: *mobilitné telefóny, okná, bojler a zariadenia na ohrev, klimatizácie, podlahové krytiny, tepelné izolačné materiály, stavebné panely, verejné osvetlenie, cestné stavebníctvo, dopravné značenia*.

3 NÁRODNÉ ENVIRONMENTÁLNE CHARAKTERISTIKY PRE VEREJNÉ OBSTARÁVANIE

Na základe odporúčaní Európskej komisie a prieskumov na zistenie najfrekvencovanejších skupín produktov vo verejnom obstarávaní v EÚ a v SR boli na národnej úrovni v roku 2008 zostavené environmentálne charakteristiky pre 6 skupín produktov:

1. *papier,*
2. *elektrická energia,*
3. *čistiace prostriedky a upratovacie služby,*
4. *strava a stravovacie služby,*
5. *IT zariadenia,*
6. *stavebné produkty a stavebné práce.*

Národné environmentálne charakteristiky obsahujú štandardné environmentálne charakteristiky a niektoré nadštandardné environmentálne charakteristiky, ktoré sú identické s jednotnými európskymi environmentálnymi charakteristikami a sú uvedené v GPP Training Toolkíte. Pri jednotlivých skupinách produktov sú ďalej uvedené ďalšie zdroje a praktické príklady stanovenia environmentálnych charakteristík. Európska komisia pripravila v roku 2003 praktickú príručku GPP ("Zelené nakupovanie") pre verejné organizácie a súkromné podniky a v roku 2005 vypracovala štúdiu nazvanú "Prehľad stavu environmentálneho verejného obstarávania v Európe", kde bola vyzdvihnutá úspešná implementácia viacerých elementov v procese zeleného verejného obstarávania v štátoch "Green-7". Štúdia bola vypracovaná na základe odpovedí z dotazníkov, ktoré boli rozposlané verejným orgánom členských štátov EÚ a analýz dokumentácií verejných súťaží [1].

Za účelom vyhodnotenia priebežného plnenia uznesenia vlády SR č. 944 bol v roku 2008 realizovaný dotazníkový prieskum zameraný na monitorovanie a hodnotenie úrovne a prínosu GPP v Slovenskej republike. Výsledky prieskumu za roky 2007 a 2008 sú dostupné v Správe o implementácii Národného akčného plánu pre zelené verejné obstarávanie v SR na roky 2007 – 2010. V rámci realizácie projektu z Environmentálneho fondu bola v roku 2008 vydaná **Príručka pre verejných obstarávateľov a obstarávateľov** za účelom ich metodického usmernenia pri realizácii GPP, ktorá obsahuje základné princípy a východiská GPP, právne predpisy v oblasti GPP, postupy na zavedenie GPP v organizácii, možnosti začleňovania environmentálnych charakteristík do procesu verejného obstarávania, kľúčové odporúčania a príklady na využívanie environmentálnych charakteristík v procese verejného obstarávania. Súčasťou príručky sú štyri prílohy, týkajúce sa nástrojov využiteľných na formulovanie environmentálnych charakteristík: *technické normy, environmentálne značky, systémy environmentálneho manažérstva a vybrané právne predpisy vzťahujúce sa na výrobky uvádzané na trh*. Od roku 2004 organizuje Európska komisia dvakrát ročne pravidelné zasadnutia za účasti zástupcov členských krajín a zainteresovaných strán s cieľom spolupráce EK s členskými krajinami pri podpore uplatňovania princípov zeleného verejného obstarávania, informovania a diskusie k pripravovaným aktivitám EK. Európska komisia v spolupráci

so zainteresovanými organizáciami vypracovala databázu skupín produktov obsahujúcu environmentálne kritériá na najfrekvencovanejšie skupiny výrobkov a služieb, ktorá je dostupná na web stránke Európskej komisie k zelenému verejnému obstarávaniu. Táto databáza je priebežne dopĺňaná o kritériá na nové skupiny produktov. Začleňovanie environmentálnych charakteristík do procesu verejného obstarávania pozostáva z definície predmetu zákazky, podmienok účasti vo verejnom obstarávaní, kritérií na vyhodnotenie ponúk a z podmienok realizácie zákazky [3].

ZÁVER

Verejný obstarávateľ a obstarávateľ môžu určiť environmentálne charakteristiky pomocou technických požiadaviek, ktoré odkazujú na technické špecifikácie, alebo ich časť tak, ako sú definované v niektorej schéme označovania produktov. Môžu primerane vyžadovať od uchádzačov vo verejnom obstarávaní doklad o zavedenom systéme environmentálneho manažérstva (EMS, EMAS), vydaný nezávislou akreditovanou inštitúciou, ktorým sa potvrdzuje splnenie určitých opatrení environmentálneho riadenia [3]. Ak sa ponuky vyhodnocujú na základe ekonomicky najvýhodnejšej ponuky, verejný obstarávateľ a obstarávateľ určia jednotlivé kritériá súvisiace s predmetom zákazky, medzi ktorými môžu byť aj environmentálne charakteristiky. Verejní obstarávatelia a obstarávatelia majú možnosť začleniť požiadavky na environmentálne charakteristiky aj v rámci obchodných podmienok dodania predmetu zákazky.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- [1] MACHÁLEK, R. 2009. Zelené verejné obstarávanie. [online]. [cit. 2009-01-22]. Dostupné na internete: < <http://www.sazp.sk/public/index/go.php?id=1704>>
- [2] NEUPAUEROVÁ, A. 2009.: Environmentálne technológie pre znižovanie emisií v Európskej únii. In: *Medzinárodný seminár „Nové trendy v technike ochrany ovzdušia“*, Zvolen, 2009, s. 68–74, CD, ISBN 978-80-228-2003-5.
- [3] SAŽP, Banská Bystrica. 2008 [online]. [cit. 2009-10-10]. Dostupné na internete: < http://www.sazp.sk/public/index/open_file.php?file=CEM/GPP/Letak...>

Príspevok je riešený v rámci grantového projektu KEGA MŠ SR č. 3/6431/08

ADRESA AUTOROV:

Ing. Andrea NEUPAUEROVÁ, PhD., Katedra environmentálnej techniky, Fakulta environmentálnej a výrobnnej techniky, Technická univerzita vo Zvolene, Študentská 26, 960 53 Zvolen, E-mail: neupauerova@vsld.tuzvo.sk

doc. Ing. Jozef ČERNECKÝ, CSc., Katedra environmentálnej techniky, Fakulta environmentálnej a výrobnnej techniky, Technická univerzita vo Zvolene, Študentská 26, 960 53 Zvolen, E-mail: jcern@vsld.tuzvo.sk

RECENZENT:

doc. Ing. Imrich ANDREJČÁK, PhD., Katedra výrobných technológií a materiálov, Oddelenie technického manažmentu, Fakulta environmentálnej a výrobnnej techniky, Technická univerzita vo Zvolene, Študentská 26, 960 53 Zvolen, E-mail: andrejcak@vsld.tuzvo.sk